

Wstęp

Przeprowadzona w Polsce reforma ustroju terytorialno-administracyjnego zapoczątkowała proces głębokich zmian w systemie zarządzania rozwojem lokalnym i regionalnym. Obecnie w tym procesie znacząca rola przypada władzy państwowej i jednostkom samorządu terytorialnego. Rynek stawia przed tymi organami trudne wyzwania i jednocześnie otwiera ogromne możliwości. Samorząd terytorialny bierze czynny, bezpośredni i pośredni, udział w życiu społecznym i gospodarczym. W jego gestii leży dyspozycja niemalym mieniem komunalnym i stale rosnącymi środkami finansowymi (w tym również z UE). Zarządzanie gminą, powiatem czy województwem samorządowym nie sprowadza się wyłącznie do alokacji zasobów, lecz polega także na ich pomnażaniu dzięki racjonalnie prowadzonej polityce intraregionalnej, ukierunkowanej m.in. na rynek pracy, inwestycje infrastrukturalne, rozwój sektora usługowego, promocję oraz marketing lokalny i regionalny.

Zmiana warunków społeczno-ustrojowych sytuuje na zupełnie innej pozycji samorząd terytorialny, który w rzeczywistości jako gospodarz w terenie ponosi odpowiedzialność za rozwój gospodarczy, współpracę z otoczeniem, standard życia społeczności lokalnych, ład przestrzenny zagospodarowania terenu, ochronę środowiska naturalnego itp. Choć sytuacja samorządu terytorialnego jest w świetle prawa jednoznacznie określona, to jednak problematyka odpowiedzialności za tempo i zakres rozwoju społeczno-gospodarczego ma charakter bardziej złożony. W niektórych dziedzinach życia samorząd terytorialny posiada kompetencje decyzyjne i władczy charakter oddziaływania. Jest zatem taka część układu społeczno-gospodarczego gminy, powiatu czy województwa, którą można kierować bezpośrednio. Jest również i druga część, na którą można wywierać wpływ pośredni i w ten sposób także przyczyniać się do jej rozwoju. Całość tych działań, których efektem jest roz-

wój terytorialnego systemu społecznego, składa się na szeroko rozumianą problematykę rozwoju lokalnego i regionalnego.

Procedura zarządzania rozwojem lokalnym i regionalnym obejmuje: diagnozowanie jednostki samorządowej, budowanie wizji przyszłości, formułowanie krótko-, średnio- i długoterminowych celów strategicznych; wyznaczanie scenariuszy rozwoju, formułowanie projektów realizacyjnych zadań strategicznych oraz ich wdrażanie. Wymienione elementy procedury zarządzania rozwojem lokalnym bądź regionalnym mieszczą się w procedurze planowania strategicznego. Zarządzanie gospodarcze i kreowanie przyszłego rozwoju społeczno-gospodarczego w regionie jest trudniejsze niż w przedsiębiorstwie, bowiem łatwiej jest dostosować firmę do wymogów rynku konkurencyjnego, niż zmienić orientację myślenia i filozofię postrzegania rozwoju przez decydentów reprezentujących administrację rządową i samorządową.

Warunkiem skutecznego zarządzania rozwojem lokalnym i regionalnym jest z jednej strony identyfikacja szans i możliwości, a także potencjalnych zagrożeń dla rozwoju, z drugiej zaś – kompleksowe oddziaływanie władzy samorządowej na społeczność, gospodarkę, przestrzeń i ekosystem w celu tworzenia warunków stymulujących wykorzystanie szans i ograniczenie zagrożeń dla rozwoju lokalnego bądź regionalnego.

Dotychczasowe zaawansowanie procesu transformacji systemowej, występujące zakłócenia gospodarcze, zróżnicowane oceny i reakcje społeczeństwa w pełni uzasadniają potrzebę bliższej analizy zagadnień związanych z rozwojem lokalnym i regionalnym oraz lokalną polityką gospodarczą i regionalną. Polskie reformy gospodarcze i społeczne charakteryzuje istotna słabość, wynikająca ze skromnego rozpoznania bardzo złożonych zagadnień społeczno-gospodarczych w ujęciu lokalnym i regionalnym. Skala obecnych niekorzystnych zjawisk byłaby – jak można sądzić – mniejsza, a restrukturyzacja układu terytorialnego przebiegałaby szybciej, gdyby lepiej wykorzystano lokalne czynniki rozwoju, innowacyjne orientacje tkwiące w lokalnych i regionalnych społecznościach, instytucjach samorządowych i środowiskowych.

Trzeba mieć świadomość, że proces reformowania kraju i zachodzące zmiany rodzą potrzebę nowego podejścia do zagadnień rozwoju lokalnego i regionalnego oraz czynników rozwojotwórczych. Trzeba rozwojowi lokalnemu i regionalnemu nadać właściwą, aktualną interpretację, nowocześniejszej postrzegać uwarunkowania rozwoju, metodycznie podejść do diagnozy istniejącego stanu i do zarządzania rozwojem.

Niniejsza publikacja wychodzi naprzeciw tym wyzwaniom i oczekiwaniom. Stanowi ona kontynuację problematyki prezentowanej we wcześniejszym opracowaniu zwanym pt. *Rozwój lokalny i regionalny. Uwarunkowania, finanse, procedury* autorstwa B. Filipiak, M. Kogut, A. Szewczuka i M. Ziolo, wydanym w 2005 r.

przez Fundację na rzecz Uniwersytetu Szczecińskiego w Szczecinie. Nowa publikacja, poza zmianą w składzie autorskim, charakteryzuje się gruntowną przebudową struktury opracowania i rozszerzeniem jej zakresu o całkowicie nowe zagadnienia, takie jak: polityka przestrzenna, ewaluacja projektów rozwojowych w układzie lokalnym i regionalnym, zarządzanie rozwojem na tle polityki regulacyjnej państwa w warunkach spowolnienia gospodarczego oraz nowych wyzwań dla samorządu terytorialnego. Zawartość merytoryczna publikacji została wzbogacona o nowe osiągnięcia teorii rozwoju oraz zagadnienia pragmatyczne, dotyczące funkcjonowania samorządu terytorialnego zaangażowanego w realizację rozwoju lokalnego i regionalnego. Istotne znaczenie mają także koncepcje teoretyczne oraz egzemplifikacja empiryczna determinant rozwoju gospodarek i warunków życia wspólnot samorządowych w wymiarze lokalnym i regionalnym. Do tego nurtu badawczego nawiązuje niniejsza publikacja.

Autorzy